

Behrman, S. & Kent, A. (Eds.), *Climate Refugees: Global, Local and Critical Approaches*, Cambridge University Press, 2022, 380 p.

Değerlendiren: Haydar KARAMAN

Yüzyılın sonuna kadar küresel ısınmanın etkisiyle yaklaşık üç milyara yakın insanın yerinden olması beklenirken, bu durum, net bir şekilde belirlenmiş, farklı kaderlere sahip milletleri birbirinden ayıran sınırların ne kadar soyut kaldığını göstermektedir. Öyle ki iklim değişikliği *klein şişesi* benzeri bir etki yaratarak iç ve dış ayrımının ortadan kaldırmakta; dışa karşı güvenikleştirme, içe karşı da rutini inşa eden sınırları anlamsızlaştırarak, dünyamızın artık küresel görünümlü bir yerel olduğunu göstermektedir. İklim kaynaklı göç hareketi ise sosyal bilimler alanında yeni bir kavram olarak görülebilecek iklim mültecileri kavramını tartışmaya açmıştır.

Simon Behrman ve Avidan Kent'in editörlüğünü yaptığı *Climate Refugees: Global, Local and Critical Approaches* [İklim Mültecileri: Küresel, Yerel ve Eleştirel Yaklaşımlar] başlıklı kitap mevcut tartışma zeminine önemli bir müdahalede bulunmaktadır. Zira eser gelecekte yapılacak çalışmalar için kılavuzluk yapmaktadır. Söz konusu eser, *Cambridge University Press Earth Governance Series*'in bir parçası olmakla birlikte *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* [İklim Mültecileri: Hukuki Çıkmazın Ötesinde] kitabı yazarların ilgili konudaki ikinci kitaplarıdır. Her iki eserde de aynı yazarların katkı verdiğini not düşmemiz gerekmektedir. Bu yanıyla kitabın bahsi geçen eserin devamı niteliğinde olduğunu söylemek gerekir.

 Dr. Öğr. Üyesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, haydar.karaman@kilis.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0001-7039-0014>

 © İlmi Etüdler Derneği
DOI: 10.12658/D0360
insan & toplum, 2023; 13(4): 237-241
insanvetoplum.org

İklim Mültecileri: Küresel, Yerel ve Eleştirel Yaklaşımlar başlıklı eserin oldukça dikkat çekici bir başlangıca sahip olduğunu söylemek gerekmektedir. Zira editörler alternatif bir giriş yazısıyla, editörlerle (editörler tarafından) yapılan hayali bir röportajla esere başlamaktadırlar. Söz konusu giriş ya da hayali röportajda (*Introduction: An imaginary interview with the editors Avidan Kent and Simon Behrman*) yapılan bu tercih, giriş bölümü okundukça ortaya çıkmaktadır. Editörlerin kitaba ilişkin mevcut motivasyonlarının aslında olası eleştirilere karşı eserlerini savunmak için bir nevi siper hattı oluşturdukları görülmektedir. Bunu da birden fazla “siper” ile inşa ettikleri görülmektedir. Örneğin, Giriş bölümünde (2. ve 3. sayfalarda) vurguladıkları “*önceki kitaplarımızda ele alınmayan ve bu nedenle başka yerlerde çok az araştırılan açılara ışık tutmak*” (s. 2.), “daha fazla yerel perspektif” (s. 2) ve son kitaptan bu yana, uluslararası alanda, “oldukça fazla şey olduğu için” (s. 3) ifadeleri bu çabanın bir göstergesi olarak okunabilir. Ancak bu çaba diğer bir yandan da kendilerine karşı eleştirel olarak yaklaştıklarını ve yola nasıl çıktıklarını da göstermektedir. 7. Sayfada yer alan “doğru yönde ilerleyip ilerlemediğimizi, en uygun forum ve stratejileri kullanıp kullanmadığımızı veya doğru aktörlerin buna öncülük edip etmediğini değerlendirmemiz gerekir” çağrıları bunun bir göstergesidir. Elbette, bu durum eleştiri standartlarının da bizzat editörlerin kendileri tarafından belirlenmesine olanak sağlamaktadır. Kitabın bu alışlagelmiş dışındaki formatı, keyifli bir okuma da sağlayarak, okuyucuları takip eden 370 sayfalık eserden ne beklmeleri konusunda aydınlatmaktadır.

Giriş bölümünü takiben kitap dört ana bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde iklimle bağlantılı yerinden edilmenin “küresel yönetişimi” genel olarak ele alınmakta, ikinci bölümde ise konu uluslararası hukukun çeşitli yönleriyle incelenmekte, üçüncü bölümde bölgesel ve yerel perspektifler ve çözümler ele alınmakta, son bölümde ise eleştirel yaklaşımlara odaklanılmaktadır. Bu bölümlenme sonucunda kitap, 27 yazarın 19 (alt) bölümünü içermekte ve çeşitli disiplinleri (uluslararası ilişkiler ve uluslararası hukuku) ve bölgeleri (Güney, Orta ve Kuzey Amerika, Asya ve Pasifik, Gelişmekte Olan Küçük Ada Devletleri ve Orta Avrupa’yı) kapsamaktadır. Böylece, girişte, kitabın ortaya çıkış motivasyonu olarak vurgulanan, daha fazla (yerel) perspektifin dahil edilmesi hedefinin karşılandığını görülmektedir. Ancak altını çizerek gerekir ki, iklim göçünden en çok etkilenmesi beklenen bölgelerden olan Afrika kıtasına ve Orta Doğu bölgesine dair perspektiflerin eserde yer almaması kitabın yerelliğine ve çıkış motivasyonuna sekte vurmaktadır.

Kitap son yıllardaki küresel politika gelişmelerini anlamak isteyenler için önemli bir kaynak sunmaktadır. İlk ana bölümde bir alt bölüme katkı sunan Afetlerde Yerinden Edilme Platformu Sekreteryasının, bir topluluğun sesi olarak bulunması dikkat

çekicidir. İlgili bölümde platform “afetlerde yerinden edilen kişilerin korunması için tutarlı bir politika ve eylem ağı örme” (s. 40) zorunluluğuna dikkat çekmektedir. Takip eden alt bölümlerde ise uluslararası çerçeve anlaşmalar ve bürokratik mekanizmalar tartışılmaktadır. Örneğin Mariam Traore Chazalnoel ve Dina Ionesco tarafından Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC)’ne bağlı olarak, Yerinden Edilme Görev Gücü ve Güvenli, Düzenli ve Kurallı Göç için Küresel Mutabakat’ın yarattığı değişim Uluslararası Göç Örgütü (IOM) özelinde olumlu referanslar ile açıklanmaktadır (bu iyimserlik Tyler Giannini ve Ayoung Kim’in bölümde de kendisini göstermektedir). Ancak Jolanda van der Vliet ve Frank Biermann tarafından yazılan sonraki bölümde, uzun vadeli planların, çözümlerin düşünülmemesi ve göç eden kişilerin hakları ve statülerinin hesaba katılmaması sert biçimde eleştirmektedir. Bu nedenle eserin söylemsel tutarlılığının gerçekleşmediği, aksine zıtlıklar barındırdığı gözükmektedir.

İkinci ana bölümde kapsam genişlemekte ve derinleşmektedir. Söz konusu ana bölümde iklim değişikliği ve insan hareketliliği arasındaki bağlantılar ele alınmaktadır. Örneğin iklim kaynaklı göç noktasında, Elin Jakobsson eserinde norm geliştirmenin oldukça zor ve güç bir hatta sahip olduğu vurgularken, Elisa Fornalé’in bölümünde ise iklim değişikliği ile göç arasındaki ilişkinin, ortak kaygı söylemi üzerinden, bölgesel ve iç hukuk sistemlerinde oynadığı rol incelenmiştir. Kitabın ana disiplinlerinden birini içeren insan hakları hukukuna ilişkin bölümler dikkat çekicidir (Atapattu; Wewerinke Singh ve Antoniadis; ve IV. bölümde Hassine). “*Migrating with Dignity*” başlıklı yedinci bölümde Sumudu Atapattu, özellikle Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi nezdinde görülen Ioane Teitioata/Yeni Zelanda davasına odaklanarak, iklim mültecilerinin geri göndermeme ilkesi ile nasıl korunabileceğini analiz etmektedir. Atapattu, davanın sonuçlarına ilişkin başarılı bir değerlendirmesi sunmakta, böylece Teitioti davasını (farklı ölçülerde) inceleyen kitaptaki beş bölüm için zemin hazırlamaktadır. Örneğin takip eden 8. Bölümde, Wewerinke-Singh ve Antoniadis, insan hakları hukuku ve mülteci hukuku kapsamında uluslararası koruma için kapının, davaya atıfla, ‘az da olsa’ açıklığı sonucuna varmaktadırlar (s. 144). Yazarlar yerinden edilmeyi önlemek ve tüm aşamalarında bu hakkı korumak için etkili bir çözüm sağlayacak entegre bir yaklaşım önermektedirler. Başka bir bölümde Hassine de insan hakları çerçeve metinlerinin yerinden edilmeye başa çıkmak için oynayabileceği rolü değerlendirmektedir (s. 321).

Üçüncü ana bölümde eser farklı bölgesel ve yerel perspektifleri incelemektedir. Bu bölüm kitabın en uzun bölümüdür; Meksika (Beatriz Felipe Pérez), Brezilya (Diogo Andreola Serraglio, Fernanda de Salles Cavedon-Capdeville ve Aline Burni), Asya-Pasifik (Ezekiel Simperingham) üzerine yazılar içermektedir. Ayrıca Gelişmekte

Olan Küçük Ada Devletleri (SIDS) (Angeliqne Pouponneau), Pasifik SIDS (Robert Oakes, Kees van der Geest ve Cosmin Corendea), Almanya (Camilla Schloss) ve Amerika Birleşik Devletleri (Tyler R Giannini ve Ayoung Kim). Bu bölümler birçok bölgeye özgü vaka çalışmasına ve alan incelemesine değinmesi açısından önemlidir. Ancak, seçilen bölümlerin büyük bir çoğunluğu iklim krizinden etkilenen/etkilenecek olan ülkelerken, daha az bir etkiye maruz kalması beklenen Almanya varlığı kafa karıştırıcıdır. Bölümler sadece bölgesel gelişmeleri ele almamaktadır. Örneğin, Oakes, van der Geest ve Corendea ile Serraglio, de Salles Cavedon-Capdeville ve Burni'nin bölümleri, bir yandan güvenlik temelli popülist dalgayı ele alırken, diğere yandan hukuk ve politika tartışmaları yürütmüşlerdir. Simperingham'ın ise risk ve kırılganlık değerdendirilmesi üzerinden toplulukların finansmanla desteklenmesi hakkındaki tartışmalarını ele almaktadır. Farklı olarak, Pouponneau ve Francesca Rosignoli'nin eserleri, tarihsel adaletsizliklerin tekrarlanmasını önlemek ve toplulukların katılımını incelemektedir.

Üçüncü ve ayrıca son ana bölümde kitapta devam ettirilen eleştirel yaklaşımlar tepe noktasına ulaşarak kitabın teorik alt yapısını oluşturmaktadırlar. Bu ana bölümde Rosignoli çevresel adalet ve sistemik meseleleri, Hassine insan hakları ve iklim kaynaklı yerinden edilme sorununu, Cullen ise Uluslararası Göç Örgütü'nü BM ile ilişkisi üzerinden eleştirel bir gözle incelemektedir. Örneğin Cullen IOM'nin BM'den bağımsızlığını koruması, "normatif" ve merkezi olmayan, ağırlıklı olarak projelendirilmiş bir bütçeye sahip nedeniyle eleştirmektedir (s. 356). Son olarak da Kent ve Behrman, mevzuat boşluklarını doldurmak ve iklim mültecilerine yasal koruma sağlamak için bir strateji olarak dava açmanın bir strateji olarak varlığını incelemektedir.

Bölümlerin çoğunluğunun iklim kaynaklı sorunlar üzerinden bir değerdendirmeye gittiği, hukuk ve politika geliştirmeye dair tartışmalar içerdiği ve gerek dil gerekse bölümlerin sıralamaları ile anlaşılır bir hat üzerinden okuyucuları kitabı okumaya sevk ettiğini söyleyebiliriz. Ancak Kitapta yazarların ve editörlerin kolektif çabalarına rağmen belli hususlar ve eleştiriler açıklanmaya muhtaçtır. Örneğin Teitiota davasına sıklıkla referans verilmekte, ancak yazarların birbirlerine çapraz referans vermemelerinden anlaşıldığı üzere, sürekli tekrara düşen tanım ve referanslarda bulunmaları birbirlerinin metinlerine hâkim olmadıklarına dair izlenimi uyandırmaktadır. Elbette bu durum editörler tarafından göz önüne alınması gereken bir husustur. Buradaki eksiklik metnin belli yerlerinde okuyucuya *deja vu* etkisi yaratmakta, metinlerin özgünlükleri kısmi olarak ortadan kalkmaktadır. Buna rağmen genel olarak farklı perspektiflerden konuya dikkat çekilmesi önemli bir kazanımdır. Bir diğere tartışmalı husus da giriş kısmının ilk bölümündeki "*As will be clear, the interviewer had her doubts regarding all of these.*"

ifadeden anlaşılacağı üzere hayali röportajcı olarak bir kadın cinsiyeti belirlenmiştir. Editörlerin neden bir kadını tercih ettikleri ve neden bu kadın röportajcayı rahatsız edici ve söz kesen bir karakter ile biçimlendirdikleri (“*Please, I must stop you here*” (s. 2) ve “*That’s interesting, stop there for a second*” (s. 2) bilinmemekle birlikte, feminizm ve kadın çalışmalarından bulunan araştırmacılar için oldukça tartışmalı bir hat açtıkları görülecektir. Elbette bu tercih, girişteki temel amacı gölgelemekle birlikte, amacın aktarılmasını engellemektedir. Son olarak kitabın bazı vurgularının, yaşanan gelişmeleri değerlendirmek için çok erken olarak kesin sonucuna vardığını söylemek mümkündür. Örneğin Bolsonaro ve iklim krizine dair eleştiriler bunun bir parçasıdır (s. 217). Sonuç olarak Behrman ve Kent’in yazdıkları eserin alana dair etkisinin değerlendirilmesi için henüz erken olmakla beraber, eserin iklim krizi ve göç üzerine olan çalışmalara öncelik eden eserlerden olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Kaynakça

Behrman, S., & Kent, A. (Eds.). (2022). *Climate refugees: Global, local and critical approaches*. Cambridge University Press.